

vpletenostjo v mnoge od opisovanih fenomenov bližnje mariborske preteklosti. V uvodu pravi, da se je pri izboru vsebin opiral na *Slovenski etnološki leksikon* (ur. Angelos Baš in sod. 2004), na *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology* (ur. Alan Barnard in Jonathan Spencer 2003), deloma pa tudi na etnološke vprašalnice in Göthovo topografijo Štajerske.

Leksikon je, kar se pokritosti tem tiče, tu in tam nekoliko neuravnotežen. Zdaj zelo globoko poseže v neke teme, zdaj je površen. Včasih opisuje drobec, drugič izpusti celo kako pomembno personalijo ... Tu se pokaže davek kontekstu nastanka. Ko se

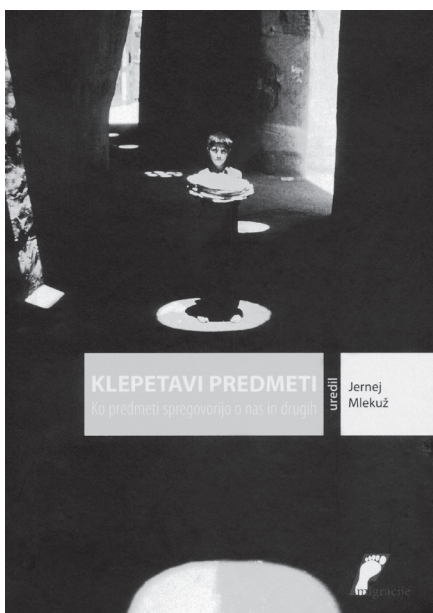
mudi, je kljub dobremu namenu zelo težko doseči uravnoteženost. Preprosto ni časa za čakanje na manjkajoča gesla, za iskanje in nagovarjanje dodatnih avtorjev, za spravljanje besedil na skupni imenovalec, tako nujen za klasičen leksikografski pregled. Urednik se je tega očitno zavedal in v uvodu zapisal tudi tole:

Priznam, nekatere vsebine v geslih so zdaj v obrisih, ker še sploh niso bile natančneje raziskane, druge manjkajo, tretjih je preveč, četrte so morebiti celo napačne, o petih se ni spodobilo pisati in tako dalje ...

O zadnjem pravzaprav dvomim, saj so v leksikonu gesla, za katera bi mnogi rekli, da vanj ne sodijo. Pa v tem so, so odličen izbor in kot rečeno – prispevajo k identifikaciji bralca z Leksikonom in k humorosti, ki jo bo najbrž dojel tudi Nemariborčan.

Za občutek – nekaj tovrstnih »presežnih« gesel: Hvala bogu, da je konec vikenda, Reporter Milan, Waldorfska pedagogika, Pekrski dogodki, Duševno zdravje, Hrup. In še to – predpredzadnje geslo leksikona so Ženske, kar mi je sprožilo avtomatsko listanje nazaj na M. Moških ni, vsaj ne v izpostavljenem geslu.

JERNEJ MLEKUŽ (ur.): Klepetavi predmeti: Ko predmeti spregovorijo o nas in drugih; Založba ZRC, ZRC SAZU (Migracije; 21), Ljubljana 2011, 165 str.

Kot v uvodu piše njen urednik Jernej Mlekuž, knjige ne držijo skupaj trdna teoretska izhodišča, ampak predvsem pristop, tj. vprašanje, kaj predmeti govorijo, »o čem začnejo klepetati,« ko so postavljeni v nov oz. spremenjen kontekst. Avtorice petih (poleg uvodnega in urednikovega) prispevkov so se odzvale Mlekuževemu vabilu in vsaka s svojih strokovnih izhodišč (antropologije, sociologije, zgodovine) in raziskovalnega področja spisale besedila, ki

se z listanjem knjižnih strani pomikajo od slovenskega prostora k »svetu« oz. Afriki in Daljnemu vzhodu, pa tudi k »potovanju v času«, tj. k razpravljanju o v času spremenjenih rabah posameznih predmetov (oz. prostora). K novim oz. spremenjenim kontekstom predmetov, obravnavanih v knjigi, prispevajo njihova potovanja oziroma potovanja ljudi v prostoru, pa tudi »potovanja« raziskovalnega pogleda na spremembe pomenov in rabe posameznih predmetov v času. Migracije (št. 21) torej. Kot rekontekstualizirano rabo v »novem« okolju sodobne slovenske družbe slika Špela Kalčič pokrivanje Bošnjakinj, prisotno predvsem od druge polovice 90. let 20. st., oriše pa tudi vlogo pokrivanja v okviru Osmanskega imperija, nekdanje Jugoslavije in sodobne Bosne in Hercegovine. Ko si podobno vprašanje o tem, kaj je mišljeno z rekontekstualizirano rabo, zastavimo ob naslednjem prispevku Jerneja Mlekuža, ki se ukvarja z burekom kot darilom oziroma znakom gostoljubnosti med različnimi etničnimi skupinami v sodobni slovenski družbi, se vsaj avtorici te recenzije ob odgovoru (rabe bureka zunaj »primarne« etnične skupine) porodijo še podvprašanja (ki pa bi si jih lahko zastavila tudi razmišljajoč o denimo tuareškem zagrinjalu in kitajski posodi, »klepetavih predmetih« iz nadaljevanja knjige). Mlekuž ugotavlja, da

tako menjava bureka kot darila ali kot tržnega blaga reproducirata etnične odnose v družbi, le da ti reprodukciji potekata na različne načine. Pri tem po mojem mnenju kljub navajanju primerov in usmerjanju na njegova druga, s tem povezana dela, trditev/ugotovitev zapiše, a je ne razvije. Poudarja denimo, da ima za akterje menjava darenila oziroma blaga predmet menjave drugačen pomen, a s to drugačnostjo svojo trditev tudi konča. In s tem odpre prosto pot naslednjim premišljanjem: vzporedno obdarovanju z burekom lahko vidimo obdarovanje z (doma izdelano) prekmursko gibanico, belokranjsko pogačo ali pa s cvičkom, pri čemer gre lahko da – primerljivo izražanju etnične pripadnosti – za primere lokalizmov in/ali regionalizmov. Skupni imenovalec tovrstnega recimo izkazovanja gostoljubnosti pa je kulturno prisvajanje in fiksiranje, »zamrzovanje«. Pri tem so predmeti predvsem posredniki, mediji vzpostavljanja, vzdrževanja, reproduciranja ali spreminjanja družbenih odnosov ter posameznikove identitete, vezane na etnično skupino, prostor ali veroizpoved.

Podobno kot iz prvih dveh v recenzirani monografiji objavljenih člankov je tako tudi iz drugih štirih, objavljenih v sklopih Nadaljujmo v svetu in Izgubimo se v času, videti, da sta rekontekstualizacija predmetov in njihov posledični klepet vedno

* Doc. dr. Mateja Habinc, doktorica etnologije, docentka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 1000 Ljubljana, Zavetiška 5, E-naslov: mateja.habinc@ff.uni-lj.si

bolj ali manj povezana z vprašanji identifikiranja. Na to v svojem članku opozarja tudi Sarah Lunaček, ki piše o tuareškem zagrinjalu taglmustu v različnih družbenih kontekstih in pri tem podobno kot prej Kalčičeva obravnava obleko kot komunikacijsko sredstvo. Posveča se rabi taglmusta v okviru t. i. tradicionalne tuareške kulture, blagu, tehnikam izdelave in vzrokom zakrivanja, ki jih spremlja tudi upoštevanje sodobne politične spremembe, ekonomske preživitvene strategije, urbanizacijo in migracijo. Zaradi vsega naštetega se je raba taglmusta ne le kot simbola tuareškosti namreč spremenila, s taglmustom pa se po Lunačkovi telo preobleče v drugo (»pravo«, »izvorno«) identiteto in se skladno z njo tudi vede. O spremenjenih rabah ne posameznih kosov oblačil, ampak posameznih prehranskih sestavin pa piše tudi Liza Debevec, ki se na primeru poročnih slavij posveča predvsem udomačevanju »tujih« sestavin oziroma »belske«, »zahodnjaške« hrane (npr. makaronov in solate) v sodobni Burkini Faso. Opaža razliko med civilnim poročnim banketom, ki s hrano ne nasiti, a naj bi z ekskluzivnostjo in visoko ceno sestavin naredil vtis, ter med tradicionalnim poročnim obedom, na katerem pa se gostje zlahka preobjedo. Članka Sarah Lunaček in Lize Debevec, ki iz Slovenije v drugem sklopu knjige prestopata v Afriko, sta bila, tako kot Mlekužev prispevek o darovanjih bureka, objavljena 31. številki revije *Dve domovini*, kar opozori urednik že v uvodu. »Nova« je debela polovica knjige, med drugim prispevka v zadnjem sklopu In se izgubimo v času. Nataša Vampelj Suhadolnik tu piše o obredni bronasti posodi ding, ki je ob vstopu v glavni del marsikaterega sodobnega templja na Kitajskem napolnjena s pepelom, vanj pa so zapičena najrazličnejša kadila. Avtorica sledi spremenjenim rabam omenjene posode skozi čas, saj se je ta iz sprva obredne (žrtvene) posode spremenila v reprezentativni predmet, s prihodom budistične miselnosti na Kitajsko pa se je iz vodilnega državnega simbola prelevila v kadilnico kot posrednika novih religioznih in umetniških idej. Avtorica – med drugim zgodovinarica – se v manjši meri posveti tudi vlogi in pomenu posode ding v sodobni kitajski družbi, a ob njenem besedilu, ki se pretežno osredotoča na preteklost in je zato še najbolj kulturnozgodovinsko in se nekoliko bolj kot na odnos ljudi do predmetov osredotoča na predmet sam, je ponovno vzkliko podvprašanje – kje so tu spremembe? Ne

(jasno in nazorno časovno predstavljene) spremembe v rabi posode ding, ampak v raziskovalnem pristopu, o katerem piše urednik. O rekontekstualizirani rabi posode skozi čas bi še pred desetletji lahko v okviru etnologije na Slovenskem rekli, da nas strukturalno-genetsko, kot je takrat kot temeljni način etnološkega raziskovanja zastavil prof. Kremenšek, zanimajo spremembe funkcionalnosti posode, do katerih je prišlo tudi zaradi t. i. družbenih struktur. Urednik *Klepetavih predmetov* pa je uvodoma resda jasno zapisal, da posameznih člankov ne držijo skupaj trdna teoretska izhodišča, ampak da jim je skupno predvsem vprašanje, o čem predmeti govorijo, ko so postavljeni v spremenjen prostorski, družbeni ali časovni kontekst. In vsaj po do zdaj omenjenih člankih je videti, da takšni predmeti govorijo predvsem o identiteti oziroma njenih rabah, prehajanjih in preklapljanjih. Podobno je s prispevkom Vampelj Suhadolnikove, ki priča predvsem o spremenljivi identiteti predmeta, pa tudi skupnosti, ki izbrani predmet uporablja. In identiteto, kot potrjuje tudi raznolika paleta v recenziranem delu objavljenih besedil, je (še vedno) mogoče raziskovati na več načinov. Lahko tudi skozi predmete, kot to počne recenzirana monografija, pri čemer pa je tudi skupni pristop v posameznih korakih in poteh lahko precej raznolik: lahko se osredotoča na zgodovinsko in z družbenimi dejavniki pogojeno spremenljivost zunanjega videza in funkcij nekega predmeta, lahko pa se posveča predvsem sedanjosti in izpostavlja razmerja moči ter vsakokratno političnost ter osebno in skupinsko strateškost rabe posameznih predmetov oz. prostorov. Če sodim celoto knjige, je teh premišljanj največ, k njim pa sodi tudi članek Tinke Delakorde o spremenjeni vlogi budističnega templja Kōganji v Tokiu in njegovi nakupovalni okolici, na prodajno vsebino katere od 70. let 20. st. vpliva prav tempelj. Avtorica se ukvarja s povezanostjo religije in potrošništva ter podobno kot predhodni članek analizira spreminjanje pomena in rabe izbranega prostora v sicer krajšem časovnem obdobju, predvsem po drugi svetovni vojni. Laže torej upošteva tudi osebne odločitve predvsem starejših, ki obiskujejo tempelj in/ali nakupovalno ulico ob prazničnih dneh ali vsakdanjkih. Vsi objavljeni članki, kot to v teoretskem uvodu omenja Mlekuž, pripovedujejo o rabi in pomenu predmetov oz. prepletu, soodvisnosti med obema, pri čemer nekateri bolj izpostavljajo materialno kulturo kot

medij za družbene odnose in vzpostavljajo različnih identitet, medtem ko drugi, sploh Mlekužev ali zadnji omenjeni, bolj izpostavljajo materialno kulturo, npr. burek in budistični tempelj, kot sestavni del družbenih odnosov, ki lahko prispeva k tvorjenju skupnosti (sostanovalcev ali starostnikov). Uvodoma predstavljene smernice o tem, kaj, kdaj, komu predmeti oz. materialna kultura lahko pripovedujejo, vsebina knjige ilustrira s primeri, pri čemer jo urednik ogradi od različnih presežnikov in umesti ob bok predhodnikom, denimo muzealcem, ki se z rekontekstualiziranimi rabami že dlje ukvarjajo. Če Mlekuž pri tem vztraja pri rabi »rekontekstualizirane« in ne »spremenjene« rabe, je tudi videti, da to ni zaradi ljubše mu rabe tujk, ampak, ker tako označuje tisti »specifični pristop« oz. rdečo nit, ki sledeč biografijam posameznih skupin predmetov v povezavi z njihovimi uporabniki spremenjenih rab ne vrednoti z vidika objektivne (Bendix) ali hladne (Selywn) avtentičnosti, ne govori o folklorizmi ali dekontekstualiziranosti, ampak ga zanima, zakaj do sprememb v rabah sploh prihaja in zakaj so za ljudi legitimne. Spodbudno za slovenski knjižni trg (znanstvenih monografij) tako je, da smo s *Klepetavimi predmeti* dobili (še) eno redkih del, ki s »specifičnim pristopom«, izhajajoč iz vsakdanjih, na videz nepomembnih in banalnih predmetov, kaže na družbeno širša in vsaj za preučevane skupnosti in posameznike ne nepomembna, ampak temeljna eksistencialna vprašanja (torej si knjiga le zasluži vsaj mali presežnik.). In navezadnje: (sploh) v okvirih znanstvenega publiciranja je dobrodošlo, da knjiga bralca skuša pritegniti tudi s pripovedjo in ne le z vsebino, znanstveno relevantnostjo in tehnično izpiljenostjo t. i. znanstvenega aparata (pa tudi dostopnimi podatki o avtorjih in ilustrativnem gradivu – a le urednik bo verjetno vedel, zakaj ni vsaj krajših povzetkov v tujem jeziku, s katerimi bi ne le na slovenski prostor vezane raziskave slovenskih avtorjev postale dostopnejše tudi morebitni neslovensko govoreči zainteresirani javnosti). Sledeč specifičnemu pristopu *Klepetavih predmetov* bi bilo (v prihodnje?) namreč zanimivo prebirati tudi dela o rekontekstualiziranih dejanjih, npr. ritualih, prireditvah in jezikovnih rabah, urednikovem (samo)preimenovanju v dr. burek (»sumljivega slovesa«), povezanih s sodobnim vrednotenjem družbenega pomena (in rabe) humanistike in družboslovja na Slovenskem.